

सिम्ता गाउँपालिका

छाडा चौपाया नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७९

प्रस्तावना:

सिम्ता गाउँपालिका क्षेत्रभित्र छाडा छोडिएका चौपायहरूको कारणबाट कृषकहरूले लगाएका अन्नबाली बर्षेनी नष्ट भैरहेकै, छाडा छोडिएका चौपायाका कारण बजार क्षेत्र आसपासमा खेती योग्य जमिनको बाँझोपन बढ्ने क्रममा रहेकोछ। परम्परागत रूपमा राष्ट्रिय जनावरका रूपमा रहेका पशुपन्छीको महत्व पनि घट्दै जान सक्ने देखिएकोले छाडा चौपाया नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्न आवश्यक भएकोले स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (२) मा रहेको व्यवस्था र सिम्ता गाउँपालिकाको आ.व.०७९/०८०को निति तथा कार्यक्रम बमोजिम यो निर्देशिका बनाई लागु गरेको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भ:

१) संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

- १- यो निर्देशिकाको नाम “छाडा चौपाया नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७९” रहेको छ ।
- २- यो निर्देशिका गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भएको मिति देखि लागु हुनेछ ।

२) परिभाषा: १- बिषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,

- क) “ऐन” भन्नाले स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ लाई सम्झनु पर्दछ ।
- ख) “गाउँपालिका” भन्नाले सिम्ता गाउँपालिकालाई सम्झनु पर्दछ ।
- ग) “कार्यपालिका” भन्नाले सिम्ता गाउँपालिकाको कार्यपालिकालाई सम्झनु पर्दछ ।
- घ) “कार्यालय” भन्नाले गाउँपालिका रहेको कार्यालयलाई सम्झनु पर्दछ ।
- ङ) “छाडा चौपाया” भन्नाले वेवारिसे रूपमा गाउँपालिका क्षेत्रमा छाडिएका गाई, गोरु, बाच्छा, बाच्छी, घोडा, गधा, राँगा, भैसी, बंगुर, सुंगुर, भेडा, बाखा, खसि बोका लगायतका वेवारिसे रूपमा छाडिएका चौपायहरूलाई सम्झनु पर्दछ ।
- च) “पालन क्षेत्र” भन्नाले छाडा चौपायहरूलाई व्यवस्थित रूपमा पालनका लागि गाउँपालिका क्षेत्र भित्र तोकिएको क्षेत्रलाई सम्झनु पर्दछ ।
- छ) “चरनक्षेत्र” भन्नाले छाडा चौपायहरूलाई व्यवस्थित रूपमा पालनका लागि गाउँपालिका क्षेत्रभित्र तोकिएको चरनयोग्य जग्गालाई सम्झनु पर्दछ ।
- ज) “सभा” भन्नाले गाउँपालिकाको सभालाई सम्झनु पर्दछ ।
- झ) “अध्यक्ष” भन्नाले गाउँपालिका अध्यक्षलाई सम्झनु पर्दछ ।
- ञ) “उपाध्यक्ष” भन्नाले सिम्ता गाउँपालिकाको उपाध्यक्षलाई सम्झनु पर्दछ ।

- ट) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले नेपाल सरकारले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको रूपमा कामकाज गर्न खटाईएको अधिकृतलाई सम्झनु पर्दछ ।
- ठ) “वडा अध्यक्ष” भन्नाले सम्बन्धित वडाबाट निर्वाचित वडा अध्यक्ष सम्झनु पर्दछ ।
- ड) “सचिव” भन्नाले सिम्ता गाउँपालिका कार्यालयको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले वडाको हकमा सम्बन्धित वडा सचिवलाई सम्झनु पर्दछ ।
- ढ) “अनुगमन तथा समन्वय समिति” भन्नाले सिम्ता गाउँपालिकामा गठित छाडा चौपाय नियन्त्रणका लागि गठन भएको अनुगमन तथा समन्वय समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।
- ण) “गाउँपालिका क्षेत्र” भन्नाले सिम्ता गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका १ देखि ९ वडाले समेट्ने क्षेत्रलाई सम्झनु पर्दछ ।
- त) “आवश्यक कार्यविधि” भन्नाले चौपाय पालन तथा व्यवस्थापन समितिलाई चाहिने आवश्यक कार्यविधि भन्ने सम्झनु पर्दछ ।
- थ) “वडा समिति” भन्नाले वडामा निर्वाचित वडा सदस्यहरू रहेको समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद- २

छाडा चौपाय व्यवस्थापन समिति

- ३) गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेको छाडा चौपाय व्यवस्थापनका लागिदेहाय बमोजिम एक पालिकास्तरीय व्यवस्थापन समिति रहनेछ । त्यस्तो व्यवस्थापन समितिमा देहाय बमोजिमका पदाधिकारी संयोजक तथा सदस्य सहनेछन ।
- क) गाउँपालिका अध्यक्ष - संयोजक
- ख) कार्यपालिकाले तोकेका कार्यपालिकाका सदस्यहरू मध्ये २ जना - सदस्य
- ग) सिम्ता गाउँपालिकामा कार्यरत कृषि सेवाको शाखा प्रमुख- सदस्य
- घ) सिम्ता गाउँपालिकामा कार्यरत बन सेवाको प्रमुख - सदस्य
- ड) सिम्ता गाउँपालिकाका पशुपन्छी विकास शाखा प्रमुख- सदस्य सचिव
- व्यवस्थापन समितिको बैठकमा आवश्यकता अनुसार गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारी र अन्य संघ संस्थाको पदाधिकारी वा बिग्यलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।
- ४) छाडा चौपाय नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।
- क) छाडा चौपाय व्यवस्थापनका लागि नीति तथा योजनाको तर्जुमा गर्ने ।
- ख) गाउँक्षेत्र भित्र छोडिएका छाडा चौपायहरूलाई गाउँपालिका क्षेत्रभित्र पालन तथा चरन क्षेत्र तोक्ने ।
- ग) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र पालेका घरपालुवा र छाडा चौपायहरूको तथ्याडक(लगत) संकलन गरी अध्यावधिक गर्ने र वडा समितिहरूलाई सो कार्यमा सक्रिय गराउने । वडा समितिले यो निर्देशिका लागु भएको ३ महिना भित्र आ-आफ्नो वडा भित्र रहेको पशुचौपायहरूको एकिन तथ्याडक तयार गरि वडा कार्यालयमा पेश गर्न लगाउने ।
- घ) चौपायहरूको तथ्याडक (लगत) संकलन गरि घरपालुवा जनावरको दर्ता र पहिचानका लागि ट्याग(निश्चित पहिचान चिन्ह) लगाउने कार्यको व्यवस्था मिलाउने ।

ड) समितिले छाडा पशुचौपायमा पालनका लागि लाग्ने लागत,पूर्वाधार लगायतका आवश्यकताहरूको पहिचान गरि कार्यान्वयन गराउने ।

परिच्छेद- ३

वडास्तरिय समिति

५) छाडा चौपाय व्यवस्थापनका लागि देहाय बमोजिमको वडास्तरीय व्यवस्थापन समिति रहनेछ ।

क) वडा अध्यक्ष - संयोजक

ख) वडा सदस्यहरू ४ जना - सदस्य

ग) वडाको कृषि तथा पशु प्राविधिक - सदस्य

घ) वडा सचिव - सदस्य सचिव

उपरोक्त बमोजिमको समितिको बैठकमा वडास्तरका सम्बन्धित व्यक्तिहरूलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

६) वडा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

१) टोल विकास समिति लगायतका अन्य समिति तथा संघसंस्थाहरूसंग सहकार्य र समन्वयमा वडा भित्र रहेका सम्पूर्ण चौपायहरूको जन्म, मृत्यु, खरिद, बिक्री लगायतको आधावधिक अभिलेखको विवरण तयार गर्ने ।

२) आफ्नो वडा भित्र रहेका छाडा छोडिएका पशुचौपायहरूलाई छोड्ने नियन्त्रण गर्ने र छाडेको चौपायहरूको व्यवस्थापन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

३) वडा भित्र छाडा छोडिएका पशु व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पर्ने जग्गाको पहिचान गर्ने ।

४) यस निर्देशिका बमोजिम गाउँपालिकास्तरमा गठित छाडा चौपाय व्यवस्थापन समितिले दिएको निर्देशनको पालना गर्नु ।

५) वडा समितिले आ-आफ्नो वडाको घरमा पालिएका चौपायहरूको जन्म, मृत्यु, खरिद तथा बिक्री सहितको अभिलेखिकरण तयार गरि राख्ने ।

६) अध्यावधिक भैसकेको चौपायहरू एक वडाबाट अर्को वडामा वा गाउँपालिका बाहिर अन्यत्र बिक्री वितरण वा स्थानान्तरण गर्दा अनिवार्य रूपमा वडा समितिको सिफारिस अनुसार गराउने व्यवस्था मिलाउने । यसरी वडा समितिले सिफारिस गर्दा गाउँपालिका क्षेत्र भित्र निशुल्क रूपमा गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

७) एक वडा बाट अर्को वडा वा गाउँपालिका क्षेत्र बाहिर चौपाया स्थानान्तरण/बिक्री वितरण भएको अभिलेखमा जनाई वडा समितिले सिफारिस गर्नुपर्नेछ ।

८) आफ्नो वडा कार्यालय बाहिरबाट आफ्नो वडामा खरिद भै आएका पशुचौपायको अध्यावधिक विवरण तयार गर्ने ।

९) वडा समितिले आवश्यक ठानेमा छाडा पशुचौपाय तथा व्यवस्थापन समितिको गठन गरि छाडा चौपाय नियन्त्रण तथा पालनको व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

१०) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र वेवारिसे रूपमा छोडिएका चौपायहरूलाई नियन्त्रणमा लिई गाउँपालिका बाट पालन क्षेत्र भनि तोकिएको क्षेत्रमा लाने व्यवस्था मिलाउने ।

११) गाउँपालिका बाट तोकिए बमोजिम चरन क्षेत्रमा तारवार, घेरावार गर्ने, पशु आहारका लागि चाहिने आवश्यक घाँस, डाले घाँस, रुख बिरुवाहरू लगाई उपभोगको व्यवस्था मिलाउनेछ ।

- १२) चरन क्षेत्रमा चरन नभएको, नपुग हुने अवस्था र चरन नहुने मौसमका लागि सुख्खा तथा हरियो घाँस पराल खरिद गर्नुपर्ने भएमा सो पालन गर्ने संस्था/व्यक्तिलाई आवश्यक व्यवस्था मिलाउन सहयोग गर्ने ।
- १३) छाडा चौपायको पालन तथा व्यवस्थापनका लागि चाहिने आवश्यक जनशक्ति पालना गर्ने संस्था वा व्यक्तिले दुई पक्षिय सम्झौता बमोजिम व्यवस्था मिलाउनेछ । तर गाउँपालिकाले आफै व्यवस्था गर्नुपर्ने भएमा चाहिने जनशक्ति करारमा राख्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।
- १४) गाउँपालिका आफैले व्यवस्थापन गर्नु पर्ने अवस्थामा वडा समितिबाट तोकि जिम्मेवारी पाएको सदस्यले सो छाडा पशुचौपायहरूको रेखदेख र पालना गर्ने जनशक्तिलाई पसरिचालन गर्नु पर्नेछ ।
- १५) गाउँपालिका आफै व्यवस्थापन गर्नुपर्ने अवस्थामा गाउँपालिकामा जनशक्ति उपलब्ध भएको अवस्थामा सोहि स्तरको उपलब्ध जनशक्तिलाई पनि उपयोग गर्न सक्नेछ ।
- १६) पालन क्षेत्रमा पालिएका चौपायहरू तथा चौपायहरूबाट उत्पादित चिजबस्तु बिक्रि वितरण गाउँपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।
- १७) छाडा पशु चौपायाको व्यवस्थापन गर्न आवश्यक पर्ने गौशाला निर्माणका लागि सार्वजनिक सरकारी वन, प्रति जमिन, सामुदायिक वन, खोला नदि किनार, तटिय क्षेत्र आदि खोजि व्यवस्थापन गर्ने सो हुन नसकेमा जमिन भाडामा लिई गाउँपालिकाले त्यसको व्यवस्थापन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद- ६

पशु धनिको काम, कर्तव्य र अधिकार

- क) आफ्नो घरमा पालेको घरपालुवा जनावरको पालन पोषण गर्ने/गराउने ।
- ख) आफ्नो घरमा पालेका पशु चौपायाको जन्म, मृत्यु, बिक्रि वितरणको विवरण नियमित रूपमा वडा समितिमा उपलब्ध गराउने ।
- ग) आफु बसोवास गरेको वडा बाहेक अन्यत्र स्थानबाट पशु चौपायहरू खरिद गर्दा वडा समितिको अनुमति लिएर मात्र गर्ने ।
- घ) वडा भित्र रहेका छाडा पशुचौपायाको व्यवस्थापनका लागि वडा कार्यालयलाई आवश्यक सहयोग गर्ने/गराउने ।
- ङ) कसैले आफ्नो वडा भित्र रहेको पशु छाडा छोडेमा त्यसको जानकारी वडा समितिलाई दिने ।
- च) प्रत्येक पशु चौपायहरूको पहिचानको लागि शिल ट्याग लगाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद- ७

व्यवस्थापनका लागि आर्थिक व्यवस्था

७) पशु चौपाया व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पर्ने रकमको व्यवस्था देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- क) स्थानिय संस्था/व्यक्तिसंग साझेदारी गरि व्यवस्थापन हुने हकमा सम्झौता बमोजिम हुनेछ ।
- ख) गाउँपालिकाले आफ्नै व्यवस्थामा पशुपालन गरि व्यवस्थापन गर्नु पर्ने अवस्थामा छाडा पशुचौपाया व्यवस्थापनका लागि आवश्यक हेरालु, गौशालाको निर्माण, मर्मत र घाँस पराल समेतको लागि आवश्यक पर्ने रकम गाउँ सभाबाट रकम बिनियोजन गर्नुपर्नेछ ।
- ग) पशु सेवा प्राविधिकहरूबाट ट्याग (पहिचान चिन्ह) लगाउने र लगत संकलन बापतको पारिश्रमिक प्रति पशु रु.२० रुपैयाका दरले पारिश्रमिकका लागि बजेट गाउँपालिकाले व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

घ) पशुहरुको कानमा लगाउने ट्याग(पहिचान चिन्ह) खरिदका लागि गाउँ कार्यपालिका बाट बजेट विनियोजन गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद- ८

दण्ड जरिवाना सम्बन्धी व्यवस्था

- ८) यस कार्यविधि बमोजिम कसैले छाडा पशु छाडेमा वा व्यवस्थापनको कार्यमा असहयोग गरेमा देहाय बमोजिमको दण्ड जरिवाना गरिनेछः
- क) पशु धनी कसैले पनि पशुचौपाया छोडी वा लापरबाहि गरी कसैको खेतिपाती वा अन्य बालिनाली हानी नोक्सानी भएमा क्षतिको एकिन गरि सम्बन्धित पशुधनिबाट वडा समितिले क्षतिपुर्ति भराई दण्ड सजाय गर्न सक्नेछ ।
- ख) कुनै पशुधनिले पालना गर्दै आएका पशुपन्छी छाडा छाडेमा पहिलो पटक प्रति पशु तपसिल अनुसारको दरले जरिवाना गरिनेछ ।
- १) ठुला पशु(गाई,भैसी,गोरु,राँगा,घोडा वा अन्य) प्रति पशु – रु.३००० ।
- २) साना पशु (भेडा,बाखा,खसि,बोका,सुगुर,बंगुर वा अन्य) प्रति पशु - रु.२००० ।
- ग) गाउँपालिका सिमामा जोडिएका वा अन्य क्षेत्रबाट कसैले पशु छोडेमा सम्बन्धित गाउँपालिका / नगरपालिका संग समन्वय गरि समबन्धित पशुधनिबाट असुल उपर गरिनेछ ।
- घ) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कसैले छाडा चौपाया छोडेको जानकारी वडा कार्यालय वा गाउँपालिकालाई दिएमा सम्बन्धित सूचकलाई सूचना बमोजिमको उठेको जरिवाना रकमको २५ प्रतिशत रकम पुरस्कार स्वरुप उपलब्ध गराईनेछ ।
- ड) परम्परागत मूल्य र मान्यता, धार्मिक तथा सांस्कृतिक आधारमा पशुचौपायहरुको अवहेलना हुने गरि कसैले छाडा छोडेमा त्यस्तो पशुधनिलाई दोश्रो पटक गाउँपालिका वा वडा कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवा तथा सुविधाबाट बन्चित गरिनेछ ।

परिच्छेद- ९

विविध

९) निर्देशिका संशोधन सम्बन्धि व्यवस्था: निर्देशिका संशोधन गर्नुपर्ने आवश्यक भएमा छाडा चौपाया व्यवस्थापन समितिले निर्णय गरि गाउँ कार्यपालिका समक्ष पेश गरेमा गाउँकार्यपालिकाबाट आवश्यक संशोधन हुनेछ ।

१०)विविध:

- क) छाडा पशु व्यवस्थापनका लागि १ जना हेरालु राख्ने व्यवस्था गाउँपालिकाले मिलाउनेछ ।
- ख) यस निर्देशिका बमोजिम छाडा पशु व्यवस्थापनका लागि उपर्युक्त सार्वजनिक जग्गा नपाएमा निजि स्वामित्वको जग्गामा सम्झौता गरि व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ ।

ओम प्रकाश देवकोटा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत